

УДК 373.5: 821.161.2

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО РОБОТИ З ЯВИЩАМИ ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

© О. О. Лілік

Автор досліджує проблему вивчення явищ літературного процесу в шкільному курсі української літератури. Вона доходить висновку, що для ефективного шкільного аналізу літературних творів у контексті відповідного мистецького напрямку потрібно підготувати вчителів до роботи з літературознавчими поняттями. Автор пропонує методичну модель підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з явищами літературного процесу на уроках літератури

Ключові слова: літературний процес, літературний напрям, художній твір, імпресіонізм, учитель української літератури

The author analyzes the problem of studying factors and phenomena of literary process in the school course of Ukrainian literature. On the base of researches Lilik O. O. makes a conclusion that it is necessary to train the future teachers to the work with the facts and phenomena of literary process for the effective analysis of literary works. For attaining the aims of research the author elaborated the special course of methodology of teaching Ukrainian literature and introduced it into educational process. Methodological model of training of future teachers of the literature to the work with the facts and phenomena of literary process was created and probated in the context of this course. The author offered the own scheme of the work with facts and phenomena of literary process that is visualized in the article by mastering the notion "impressionism".

The students-philologists of MA course after pedagogical practice at school took part in the experiment. The author of the article explains the students' attitude to the study of literary notions at the lessons of the literature, defines the methods and techniques used by the teachers at the work with these notions, studies the role of visual means in mastering theoretical and literary notions and considers the ways of the raise of professional development of future teachers in this field

Keywords: literary process, literary direction, art work, impressionism, teacher of Ukrainian literature

1. Вступ

Державним стандартом базової і повної середньої освіти передбачено, що в процесі вивчення української літератури в середніх загальноосвітніх навчальних закладах учні мають засвоїти основні художні напрями, течії, стилі, що сприятиме естетичному сприйняттю літературних творів [1], усвідомленню закономірностей взаємодії різних видів мистецтва, формуванню комплексного уявлення про розвиток національної культури як складової світового мистецького процесу.

Методисти одноставні в думці, що поняття, пов'язані із закономірностями літературного розвитку (художній метод, індивідуальний стиль, літературний напрям, літературна течія), є складними як для учнів, так і для учителів. Старшокласники відчують труднощі під час сприйняття цієї інформації, оскільки вона вирізняється високим рівнем абстрактності, узагальнення. Учителі зазначають, що інформація про літературні напрями здебільшого затеоретизована, а отже, їм складно виокремити присутні риси кожного феномену, відібрати методи і прийоми опрацювання навчальної інформації. Усе це зумовлює необхідність підготовки майбутніх учителів української літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу.

2. Літературний огляд

Зазначена проблема до сьогодні не стала предметом спеціального дослідження в педагогічній науці. В основному науковці-методисти побіжно

зверталися до питання вивчення літературних напрямів у шкільному курсі української літератури, зокрема:

– Ю. Бондаренко [2] аналізував методичні аспекти зв'язків літератури з історико-філософськими концепціями;

– А. Градовський [3] звертався до компаративного вивчення літературних напрямів в українській і зарубіжній літературах;

– С. Жила запропонувала моделі аналізу художніх творів різних напрямів у зв'язках із суміжними мистецтвами [4];

– Л. Нежива [5] досліджує теоретичні і практичні засади вивчення літературних напрямів у шкільному курсі української літератури;

– Г. Токмань [6] сформулювала рекомендації щодо етапів і прийомів роботи з фактами та явищами літературного процесу, визначила послідовність вивчення літературного напрямку.

Однак на сьогодні поза увагою дослідників залишається проблема професійної підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу в шкільному курсі української літератури.

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні й методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу в шкільному курсі української літератури.

Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких завдань: проаналізувати погляди науковців-методистів на зазначену проблему; у контексті авторського спецкурсу з методики навчання української літератури запропонувати методичну модель підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу; розробити авторську схему вивчення літературних напрямів у школі. Запропонована стаття є складовою комплексного дослідження формування готовності майбутніх учителів української літератури до роботи з теоретико-літературними поняттями у шкільному курсі української літератури.

4. Дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів української літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу

Аналіз методичних досліджень і передового педагогічного досвіду дав змогу дійти висновку, що для ефективної підготовки майбутніх учителів української літератури до роботи з теоретико-літературними поняттями в середній загальноосвітній школі потрібно забезпечити кілька аспектів: оволодіння системою знань з відповідного розділу теорії літератури, уміння оперувати ними в процесі здійснення художньо-ідейного аналізу художнього твору; озброєння студентів-філологів необхідним інструментарієм для репрезентації зазначеного матеріалу учням на уроках літератури. У попередніх публікаціях ми зверталися до організаційно-педагогічних засад професійної підготовки майбутніх учителів української літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу, аналізували програмно-методичне забезпечення, здійснювали діагностику зазначеної проблеми.

У пояснювальній записці до шкільної програми з української літератури зазначено, що в сучасній загальноосвітній школі вивчається не історія літератури, а українська література, що дає можливість «активізувати морально-етичні аналогії, суспільно-ціннісні орієнтири через естетико-літературознавчі категорії, поняття; зацікавити учнів близькими їхній свідомості художніми творами; змінити усталений, застарілий імідж української літератури на цілісний карті світової літератури» [7]. Упорядники наголошують, що кожен запропонований твір не лише образно відображає певну історично-художню дійсність, а й засобами мистецтва слова розширює кругозір, збагачує знання, виховує читача. Тому українську літературу в шкільному курсі представлено в розмаїтті тематично-проблемних, стильових характеристик [7].

Це зумовило необхідність аналізу поглядів науковців-методистів на проблему вивчення фактів і явищ літературного процесу в шкільному курсі української літератури. Зокрема Г. Токмань зазначає, що на сьогодні літературні напрями є порівняно новим аспектом шкільного вивчення теорії літератури [6]. Зазначимо, що вони були введені до шкільної програми з української літератури лише в 90-х роках ХХ ст. Саме тому Л. Нежива наголошує на необхідності подальшого удосконалення й корегування шкільної програми й підручників з української літератури:

узгодження категоріально-понятійного апарату, систематизації знань на основі дотримання принципів наступності з урахуванням поступового ускладнення засвоєння естетики літературних напрямів; диференціації завдань; відповідності віковому і психологічному розвитку учнів; унаочнення теоретичних положень засобами суміжних мистецтв [5]. Г. Кіма визначає загальні методичні принципи, на яких базується робота з теоретико-літературними поняттями в середній школі – науковості, наступності, доступності, багатозначності, історизму, типологічних взаємозв'язків між українською і зарубіжною літературами, опори на культурологічний контекст, співвідношення теоретичних понять з художніми творами, явищами, спадщиною митців, твори яких вивчаються [8].

Л. Мірошниченко зазначає, що в процесі роботи з цими поняттями перед учителем постають дві основні проблеми:

– що учні мають знати? Який за змістом та обсягом потрібно підібрати історичний і літературознавчий матеріал, щоб вони зацікавились, легко сприйняли, усебічно зрозуміли, та були готові до застосування їх у практичній діяльності;

– що учні мають уміти: які методи, прийоми та види навчальної діяльності будуть найефективніші для розв'язання цієї проблеми [9].

Значний інтерес викликає запропонована Г. Токмань технологія засвоєння понять і закономірностей літературного процесу. Методист стверджує, що кожен літературний напрям вирізняється через такі основні складові знань: принципи художнього бачення мистецтва; домінуючі засоби поезики [6]. Дослідниця пропонує таку логіку засвоєння понять, пов'язаних з літературним процесом: від тексту до абстракції зі встановленням різноманітних асоціативних зв'язків. На думку Г. Токмань, таким чином у свідомості учнів поступово формується не лише розуміння певного літературного явища, а й уявлення про розвиток рідного письменства як мистецького, самоцінного явища та літературу як одну з рушійних сил нації, феномен її історії та ментальності. Дослідниця виділяє такі етапи вивчення літературного напрямку:

1. Аналіз твору з виявленням у конкретному художньому тексті ознак, які конституюють певний напрям.

2. Структурування ознак за блоками, визначення поняття.

3. Виявлення цього напрямку як стильової домінанти у творчості інших письменників.

4. Узагальнення поняття про напрям та окреслення його місця у вітчизняному літературному процесі.

5. Уведення напрямку вітчизняного письменства у світовий літературний та загальномистецький контексти.

6. Спроби творчого писання у межах вивченого літературного напрямку [6].

Ми в цілому погоджуємося з дослідницею, що в процесі вивчення літературного напрямку потрібно

спиратися на конкретику художнього тексту, глумачити назву, структурувати відомості про напрям, сприяти створенню в учнів яскравих асоціацій щодо нього, залучати світовий літературний контекст, виховувати внутрішню культуру спілкування з твором мистецтва певного стилю.

Оскільки поняття, пов'язані з літературним процесом, вивчаються в старших класах загальноосвітніх навчальних закладів, то здійснювати цілеспрямовану підготовку майбутніх учителів ми пропонуємо в контексті спецкурсу з методики навчання української літератури, програма якого складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів Галузі знань 01 Освіта предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Зазначений спецкурс запланований на 9 семестр 5 навчального року (перший рік навчання в магістратурі), складає 2 кредити ECTS. Навчальним планом передбачено 10 годин лекційних, 16 годин практичних, 34 годин самостійної роботи студентів. Формою контролю знань, умінь і навичок є залік [10]. Навчальна й робоча програми цього спецкурсу розроблені на основі вимог Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Закону України «Про вищу освіту», наказу № 99 від 10 лютого 2010 р. «Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні», що гарантується законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Законом про мови», прописано в «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» та «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти».

У широкому значенні цей курс спрямований на формування в студентів-філологів теоретичних знань з методики навчання української літератури в старших класах загальноосвітньої школи, практичних навичок із моделювання процесу вивчення літератури. У більш вузькому значенні призначення цієї навчальної дисципліни полягає в поглибленні, систематизації знань і вмінь майбутніх учителів української літератури щодо роботи з теоретико-літературними поняттями в шкільному курсі української літератури. Саме тому в процесі розроблення стратегії викладання цього предмета в контексті експериментально-дослідницької діяльності ми визначили макро- і мікрорівні [10].

Макрорівень передбачає здатність учителя вибудувати перспективне, системно організоване вивчення предмета в межах шкільного курсу, навчального року, семестру тощо, а також забезпечувати цілісне осмислення учнями основних художніх явищ, якими є літературний твір, творчість письменника, літературні періоди, течії або напрями, розвиток української літератури в цілому.

На мікрорівні заплановано сформувати в майбутніх учителів української літератури уміння працювати з теоретико-літературними поняттями на уроках української літератури, організувати роботу учнів, спрямовану на сприйняття й осмислення різних фактів і явищ літературного процесу, вироблення практичних навичок дослідження художніх текстів, застосування теоретичних знань, виконання творчих робіт, використання літературно-критичних джерел.

Мета навчальної дисципліни – дати майбутнім учителям української літератури об'єктивні наукові знання про особливості вивчення теорії літератури в школі, форми, методи і методичні прийоми вивчення теоретико-літературних понять, оперування літературознавчими поняттями під час шкільного аналізу художнього твору, опрацювання різних видів програмного матеріалу [10]. Загалом спецкурс з методики навчання української літератури розрахований на актуалізацію, повторення, систематизацію студентами набору загальних правил та норм фахової діяльності в старших класах загальноосвітніх навчальних закладів.

5. Результати дослідження

У контексті зазначеного спецкурсу з методики навчання української літератури у професійну підготовку майбутніх учителів-філологів упроваджено методичну модель підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу. Ми спираємося на визначення О. Пехоти, яка зазначає, що теоретична модель – це вихідне теоретичне поняття і водночас схема-маршрут, орієнтуючись на який, педагог регулює процес особистісного й професійного зростання [11]. Беремо до уваги думку В. Краєвського, який зазначав, що теоретична модель – це науково-теоретичне представлення чітко фіксованих зв'язків елементів, що складають певну структуру, яка відображає внутрішнє суттєве відношення до реальності [12]. Модель підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу ми розглядаємо як систему методичного інструментарію і водночас схему-маршрут, які реалізуються в процесі професійної підготовки майбутніх учителів-словесників і, як наслідок, сприятимуть досягненню поставленої мети – ефективного аналізу художнього твору як зразка певного літературного напрямку на уроках літератури.

Оскільки модель представлена в контексті спецкурсу з методики навчання української літератури, то на опрацювання теми «Особливості роботи з фактами і явищами літературного процесу на уроках української літератури» згідно з навчальною програмою відводиться 2 години лекційні і 2 години практичних занять, а також 5 годин самостійної роботи. Відповідно до авторської програми майбутні учителі української літератури мають засвоїти таку інформацію: «Проблема вивчення фактів і явищ літературного процесу в шкільному курсі української літератури в працях науковців-методистів. Засадничі положення державних документів і шкільних програм щодо засвоєння фактів і явищ літературного процесу. Проблема педагогізації наукової інформації відповідно до психологічного й розумового розвитку учнів. Методи і прийоми навчальної діяльності в процесі роботи з фактами і явищами літературного процесу. Схеми вивчення літературного напрямку на уроках літератури» [10].

На початку лекційного заняття ми пропонуємо студентам визначити основні труднощі, які спіткають учителя під час пояснення фактів і явищ літе-

ратурного процесу. Вони висловлювали свої думки на основі власного досвіду, здобутого під час педагогічної практики, спостережень за роботою учителів і одногрупників, зокрема магістранти-філологи зазначали, що вчителі подають інформацію дуже затеоретизовано, відірвано від мистецьких текстів, недостатньо використовують наочність, мало працюють з художніми текстами з метою виявлення ознак відповідного літературного напрямку. У результаті майбутні учителі української літератури зізнавалися, що не вважають себе повністю підготовленими до здійснення такої діяльності, визнавали необхідність спеціальної підготовки.

Це зумовило необхідність створення схеми вивчення літературного напрямку в шкільному курсі української літератури. На нашу думку, більш доцільним є шлях від загального до конкретного, тобто від інформації про мистецький напрям до виявлення його ознак у конкретному художньому творі. Ми керуємося такою логікою: перш ніж аналізувати конкретний текст, потрібно озброїти учнів теоретичними інструментарієм для аналізу, пояснити старшокласникам, якими історичними, суспільними, загально-мистецькими, літературними факторами обумовлені стилеві особливості конкретного художнього твору. У контексті нашого дослідження особливого значення набувають поради О. Бандури стосовно з'ясування етимології теоретико-літературних понять, які утворилися від слів іншомовного походження [13].

Тому під час лекційного заняття ми пропонуємо студентам таку схему роботи з фактами і явищами літературного процесу:

1. Інформація про виникнення літературного напрямку у світовому мистецтві загалом і в українській літературі зокрема. Тлумачення назви зазначеного напрямку.

2. Пояснення характерних ознак літературного напрямку. Установлення типологічних взаємозв'язків зі спорідненими літературними явищами на основі спільних чи протилежних ознак.

3. Аналіз еволюції мистецького стилю відповідної персоналії, дослідження факторів, які підштовхнули письменника до написання твору.

4. Текстуальний аналіз художнього твору в контексті відповідного літературного напрямку. Рекомендуємо застосовувати такі методи: спостереження над текстом з метою пошуку ознак літературного напрямку; коментоване читання фрагментів твору для демонстрування особливостей мистецького стилю; складання таблиць для порівняння різних літературних напрямів, систематизації інформації про конкретні явища; демонстрація творів суміжних мистецтв для поглиблення знань учнів про відповідний літературний напрям; використання елементів компаративного аналізу творів української і зарубіжної літератури, які репрезентують відповідний мистецький напрям.

5. Визначення місця письменника у вітчизняному літературному процесі. Уведення літературного напрямку у світовий літературний та загально-мистецький контексти.

6. Самостійне виявлення ознак зазначеного літературного напрямку в новому художньому матеріалі.

7. Виконання творчих завдань: написання художнього твору в межах певного літературного напрямку, створення ілюстрацій певного мистецького стилю до відповідного літературного тексту; підбір музичних композицій до художнього тексту.

Під час лекційного заняття зазначені теоретичні положення були унаочнені змодельованими фрагментами уроків з вивчення літературних напрямів імпресіонізму й футуризму. Моделювання зазначених фрагментів відбувалося в діалогічній формі: студенти висловлювали свої пропозиції стосовно відбору присутніх рис літературного напрямку, особливостей їх пояснення на життєвому, зрозумілому для старшокласників матеріалі, цитування фрагментів художніх творів, які найкраще ілюструють відповідне мистецьке явище. Починати роботу ми рекомендували з вивчення вимог шкільної програми. Імпресіонізм вивчається в 10 класі в контексті творчості М. Коцюбинського. У шкільній програмі зазначено, що потрібно розглянути еволюцію художньої свідомості митця: від просвітницьких орієнтацій і реалізму до модернізму. З'ясувати значення стильового новаторства М. Коцюбинського для української літератури. У вимогах до знань, умінь і навичок учнів зазначено, що в них необхідно сформувати уявлення про імпресіонізм у літературі та образотворчому мистецтві, пояснити глибокий психологізм новели «Intermezzo», її проблематику, особливості композиції. Учні мають уміти аналізувати імпресіоністичну поетику: роль пейзажу, звукових образів, світлотіні; пояснювати символічні образи, ускладнені метафори; розкривати образотворчі засоби: внутрішній монолог, прийом контрасту [7].

Л. Нежива визначає такі індикатори сформованості імпресіоністичної складової великостильової компетентності:

– осмислення імпресіоністичного твору через естетику миттєвих вражень, що зумовлює його змістові й формальні категорії; асоціювання малярських та літературних імпресій;

– розуміння фрагментарності та мозаїчності художньо-композиційної структури твору, що складається з імпресій;

– коментування художніх імпресій, кольорових, звукових, дотикових та інших чуттєвих властивостей художніх образів, в яких втілено естетичне ставлення до зображуваного, настроїв;

– емоційне відтворення імпресій із збереженням образної палітри;

– прагнення гармонії внутрішнього і навколишнього світу, розуміння краси довкілля як цілющої сили, джерела життєвої енергії [5].

На основі запропонованої схеми роботи з літературним напрямом спільно зі студентами-філологами ми розробили таку послідовність вивчення імпресіонізму в контексті творчості М. Коцюбинського:

1. Розповідь учителя про виникнення імпресіонізму у французькому живописі, перетворення його на загально-мистецький напрям. Тлумачення назви напрямку з опорою на учнівські знання з англійської мови, демонстрацію репродукції художника Клода Моне «Імпресія. Схід сонця», пояснення особливостей імпресіонізму в живописі.

2. Лекція з елементами бесіди про характерні ознаки імпресіонізму в контексті вітчизняного модернізму. Для кращого усвідомлення старшокласниками особливостей імпресіонізму пропонуємо їм описати свої враження від прогулянки осіннім парком. Твір має бути невеликий за обсягом, приблизно 5–6 речень. Варто зачитати кілька зразків уголос і порівняти їх для того, щоб учні усвідомили такі риси, як суб'єктивність, фіксація миттєвих вражень, концентрація уваги не на подіях, а на враженнях і настроях.

4. Підготовка учнів до сприймання новели «Інтермеццо»: розповідь учителя про еволюцію М. Коцюбинського від реалізму до модернізму, передумови написання новели. Тлумачення її назви.

5. Художньо-ідейний аналіз новели в контексті імпресіонізму: виявлення ознак імпресіонізму в літературному тексті. Виразне читання фрагментів з метою визначення ролі пейзажу для відображення внутрішнього стану героя, особливостей використання засобів суміжних мистецтв у новелі (опис кольорів, звуків, відчуттів), відслідковування змін у внутрішньому стані ліричного героя.

6. Узагальнення знань учнів. Підбиття підсумків, формування уявлення про М. Коцюбинського як про зачинателя імпресіонізму в українській літературі.

7. Поглиблення знань про імпресіонізм у контексті аналізу оповідання «Момент» В. Винниченка. Зазначимо, що це оповідання відповідно до шкільної програми розглядається як зразок неореалізму, проте в ньому є яскраві імпресіоністичні вкраплення, які дають змогу повторити інформацію, систематизувати її, узагальнити знання учнів.

8. Виконання творчих завдань, зокрема написання творів різних жанрів (етюд, новела, новелетка, нарте) у межах імпресіонізму, створення ілюстрацій, відбір музичних композицій до вивчених творів.

Перед практичним заняттям студенти отримали індивідуальні завдання, які передбачали моделювання фрагменту уроку з пояснення певного явища літературного процесу, а також аналізу художнього твору в контексті відповідного мистецького феномену. Під час попередньої консультації ми запропонували їм такий план дій: ознайомлення з вимогами шкільної програми, з матеріалами шкільних підручників з відповідної теми, з передовим педагогічним досвідом, тобто з публікаціями в фахових виданнях, на Інтернет-сайтах, спостереження за уроками української літератури під час педагогічної практики. Потім вони мали ознайомитися з відповідним теоретичним матеріалом, який міститься в літературознавчих словниках, підручниках зі вступу до літературознавства й теорії літератури, літературознавчих монографіях і статтях; відбір і структурування інформації, яка, на думку майбутнього учителя української літератури, є потрібною для подальшого розуміння учнями художнього тексту як певного мистецького явища, формування вміння аналізу літературного твору як зразку певного літературного напряму. Після цього студенти-філологи мали визначитися з методичним інструментарієм (методи, прийоми, засоби), які, на їхню думку, сприятимуть ефективному засвоєнню літературознавчого поняття і роботі з ним.

Безпосередньо під час заняття відбувалося моделювання підготовлених фрагментів уроків, здійснювався аналіз і самоаналіз, уносилися корективи до планів-конспектів уроків.

6. Висновки

Питання підготовки майбутніх учителів української літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу є складовою комплексної проблеми формування готовності учителів-словесників до роботи з теоретико-літературними поняттями. Ефективність вирішення зазначеного питання визначається сучасним станом і перспективами реформування теоретичної і практичної складових професійної освіти вчителів-словесників.

У статті обґрунтовано теоретичні й методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу в шкільному курсі української літератури. У контексті розробленого автором спецкурсу з методики навчання української літератури у професійну підготовку майбутніх учителів-філологів впроваджено методичну модель підготовки майбутніх учителів літератури до роботи з фактами і явищами літературного процесу, на основі якої подано орієнтовну схему вивчення літературного напряму в шкільному курсі української літератури, а також зразок її реалізації на прикладі поняття імпресіонізму в контексті творчості М. Коцюбинського.

Проте стан і перспективи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з фактами і явищами літературного процесу потребують подальшого перегляду змістового наповнення й організаційних форм, розроблення системи завдань для аудиторної, позааудиторної роботи студентів, науково-дослідницької діяльності, педагогічної практики в старших класах загальноосвітньої школи.

Література

1. Постанова «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» [Текст]. – Кабінет Міністрів України, 2013. – № 1392. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>
2. Бондаренко, Ю. І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи [Текст]: монографія / Ю. І. Бондаренко. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. Миколи Гоголя, 2009. – 351 с.
3. Градовський, А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика [Текст]: монографія / А. В. Градовський. – Черкаси: Брама, 2003. – 292 с.
4. Жила, С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук / С. О. Жила. – К., 2004. – 465 с.
5. Нежива, Л. Л. Методична модель вивчення літературних напрямів кризь призму синергетики та педагогічних стратегій евристики [Текст] / Л. Л. Нежива // Науковий вісник Донбасу. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN26/12.pdf>
6. Токмань, Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі [Текст]: підручник / Г. Л. Токмань. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.

7. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи. Рівень стандарту, академічний рівень (зі змінами, затвердженими наказом МОН від 14.07.2016 № 826) [Текст]. – К., 2016.

8. Кіма, Л. Т. Вивчення теорії літератури в шкільному курсі словесності [Текст] / Л. Т. Кіма // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 14. – С. 15–18.

9. Мірошніченко, Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах [Текст]: підруч. / Л. Ф. Мірошніченко. – К.: Ленвіт, 2000. – 240 с.

10. Лілік, О. О. Спецкурс з методики навчання української літератури [Текст] / О. О. Лілік. – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2016. – 16 с.

11. Пехота, О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика [Текст]: навч. пос. / О. М. Пехота. – Миколаїв: Іліон, 2009. – 272 с.

12. Краєвський, В. В. Методологія педагогіки: новий етап [Текст]: уч. пос. / В. В. Краєвський, Е. В. Бережнова. – М.: Академія, 2006. – 393 с.

13. Волошина, Н. Й. Наукові основи методики літератури [Текст]: пос. / Н. Й. Волошина, О. М. Бандура, О. А. Гальонка та ін.; під ред. Н. Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – 344 с.

References

1. Postanova «Pro zatverdzhennja Derzhavnogo standartu bazovoi' i povnoi' zagal'noi' seredn'oi' osvity» (2013). Kabinet Ministriv Ukrainy, 1392. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

2. Bondarenko, Ju. I. (2009). Teorija i praktyka navchannja ukrai'ns'koi' literatury na filosofs'ko-istorychnyh zasadah u starshyh klasah zagal'noosvitn'oi' shkoly. Nizhyn: Vydavnytstvo NDU im. Mykoly Gogolja, 351.

3. Gradov's'kyj, A. V. (2003). Komparatyvnyj analiz u systemi shkil'nogo kursu literatury: metodologija ta metodyka. Cherkasy: Brama, 292.

4. Zhyla, S. O. (2004). Teorija i praktyka vyvchennja ukrai'ns'koi' literatury u vzajemozvjazkah iz riznymi vydamy mystectv u starshyh klasah zagal'noosvitn'oi' shkoly. Kyiv, 465.

5. Nezhyva, L. L. (2014). Metodychna model' vyvchennja literaturnyh naprjamiv kriz' pryzmu synergetyky ta pedagogichnyh strategij evrystyky. Naukovyj visnyk Donbasu, 2. Available at: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN26/12.pdf>

6. Tokman', G. L. (2012). Metodyka navchannja ukrai'ns'koi' literatury v serednij shkoli. Kyiv: VC «Akademija», 312.

7. Ukrai'ns'ka literatura. Programa dlja zagal'noosvitnih navchal'nyh zakladiv. 10–11 klasy. Riven' standartu, akademichnyj riven' (zi zminamy, zatverdzenymy nakazom MОН vid 14.07.2016 № 826) (2016). Kyiv, 2016.

8. Kima, L. T. (2009). Vyvchennja teorii' literatury v shkil'nomu kursu slovesnosti. Vychajemo ukrai'ns'ku movu ta literaturu, 14, 15–18.

9. Miroshnychenko, L. F. (2000). Metodyka vykladannja svitovoi' literatury v serednih navchal'nyh zakladah. Kyiv: Lenvit, 240.

10. Lilik, O. O. (2016). Speckurs z metodyky navchannja ukrai'ns'koi' literatury. Chernigiv: Chernigiv's'kyj nacional'nyj pedagogichnyj universytet imeni T. G. Shevchenka, 16.

11. Pjehota, O. M. (2009). Indyvidual'nist' uchytelja: teorija i praktyka. Mykolaiv: Ilion, 272.

12. Kraev's'kij, V. V., Berezhnova, E. V. (2006). Metodologija pedagogiki: novyj jetap. Moscow: Akademija, 393.

13. Voloshyna, N. J., Bandura, O. M., Gal'onka, O. A. et. al.; Voloshyna, N. J. (Ed.) (2002). Naukovi osnovy metodyky literatury. Kyiv: Lenvit, 344.

*Рекомендовано до публікації: д-р пед. наук Жила С. О.
Дата надходження рукопису 24.10.2016*

Лілік Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра української мови і літератури, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна, 14013
E-mail: lilik8383@inbox.ru